

Projektet KUSE

Följeforskarrapport Bert-Ola Bergstrand,
20110912

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

INNEHÅLL

1. BAKGRUND PROJEKTET KUSE	3
2. LÄRANDE OCH RESULTAT - EFFEKTER	4
2.1 ANALYSMODELL.....	4
3. URVAL OCH DATAINSAMLING	5
4. RESULTAT	7
4.1	7
5. SLUTDISKUSSION	13
FRAMTIDEN – UTVECKLING AV DEN SOCIALA EKONOMIN I GB-REGIONEN	15

1. Bakgrund projektet KUSE

Att nyttja de resurser som finns i samhället, inte minst de mänskliga, är en viktig grundsten för att utveckla ett hållbart samhälle. För att klara de samhällsutmaningar vi står inför i framtiden och fortsatt kunna ta del av en god välfärd är det avgörande att vi lyckas att inkludera människor i samhällsbyggandet. I dagens Sverige är det tusentals människor som står långt ifrån arbetsmarknaden och som inte haft ett arbete att gå till på många år. I april 2009 införde regeringen en sysselsättningsgaranti med namnet Fas 3. En garanti för just människor som varit borta från arbetsmarknaden i minst 3 år. I de flesta fall betydligt längre än så. Samtidigt har den sociala ekonomin, ibland omnämnd som tredje sektorn, allt oftare framhållits som viktig. En sektor som omfattar en mängd olika verksamheter såsom sociala företag, ideella intresseföreningar, men också kooperativ, politiska partier, religiösa samfund, mm. I grunden kan man säga att det som förenar den sociala ekonomins aktörer är att de saknar vinstintresse och har en värdegrund som betonar ansvarstagande, inte minst mot sociala aspekter. Mot ovanstående bakgrund har det vuxit fram en ide om att den sociala ekonomin med dess kunskaper, inte sällan i att arbeta med utanförskap, skulle kunna utgöra en resurs i att skapa sysselsättning mot Fas 3. Projektet KUSE är en aktör som beviljats stöd ur den Europeiska Socialfonden i att jobba med att stärka den sociala ekonomin i Göteborgsregionen i dessa frågor.

Syftet med projektet KUSE:

"Syftet med denna ansökan är att ge möjlighet till kompetensutveckling och förberedelser för anställda inom den sociala ekonomin som ska ta emot de personer som har rätt att få sysselsättning på en arbetsplats inom den sociala ekonomin under längst en tvåårsperiod samt förstärka lärande och nätverk mellan sociala ekonomins organisationer, som kommer att ta emot arbetslösa inom jobb- och utvecklingsgarantin, för att dra nytta av varandras kunskaper för att lyckas stödja de arbetslösa"

För att kunna svara på i vilken grad ovanstående syfte har uppfyllts så har jag formulerat ett antal underfrågor som har styrt mitt arbete i att utveckla en läroprocess inom KUSE och utvärdera projektet.

Exempel på fördjupande frågor

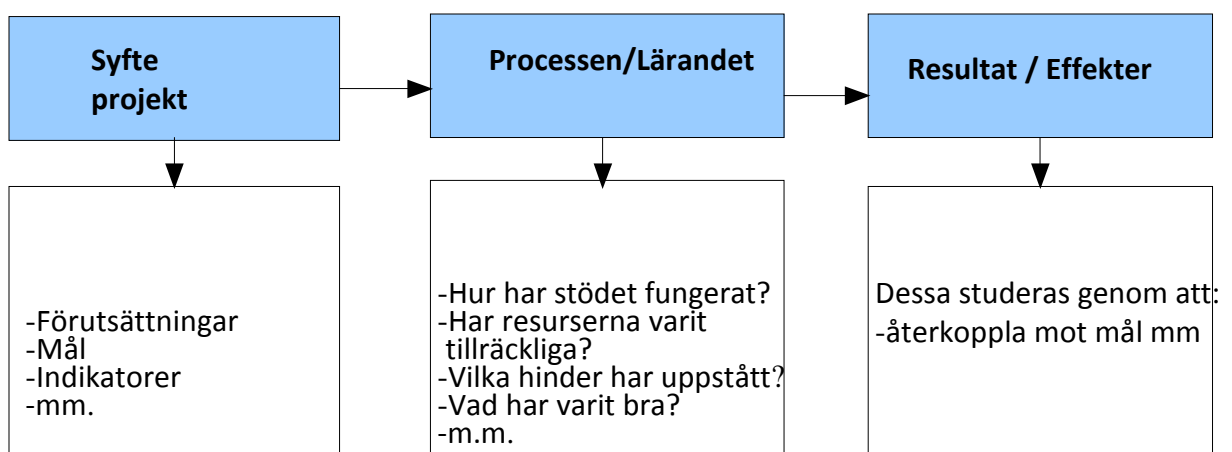
- Vilka deltar i kompetensutvecklingen?
- Hur tar man egentligen tillvara erfarenheterna i organisationerna?
- Hur sprider man kunskapen som man tar del av?
- Hur implementeras kunskapen i organisationerna?

2. Lärande och Resultat - Effekter

2.1 Analysmodell

Följeforskning i sig är en form av process och syftar till att man under tid följer vad som händer kring det studerade fenomenet. I detta fall projektet KUSE. För att kunna följa och stödja en lärandeprocess behöver man därför befinna sig nära projektet under en längre tid för att finna de nyanser som ofta kan vara svåra att finna när man följer processer. Jag har därför följt en enkel modell som gör det möjligt att utvärdera projektet.

Nedan modellen jag utgått ifrån i studien av projektet KUSE:

Modellen tar sin start i projektets förutsättningar. I detta fall Syfte, Mål, Indikatorer mm. Genom att återkoppla till dessa faktorer når man en stadga i processen och kan bygga

ett lärande under projektets utveckling. Under projektet undersöker jag närmare vad som händer. Exempelvis hur projektet jobbar med att nå ut till den sociala ekonomins aktörer. Vilka hinder och möjligheter i att stärka kompetensen inom sektorn går att koppla till projektet samt vad har varit bra med projektet.

Den avslutande bilden i modellen handlar om vilka resultat/effekter som uppstår kring projektet. Vilka resultat som uppstår av projektet är enklare att besvara än effekterna av detsamma. Effekter kan när man undersöker processer vara ett trubbigt begrepp att använda sig utav. Ofta uppstår resultat av processer, nätverkande, över tid och det är dessutom svårt att finna ett klart samband mellan vad som orsakar en viss effekt. Inte sällan uppstår resultaten mellan människor när man inte har insyn. Exempelvis efter ett möte eller en kurs då någon aktör kontaktar en annan aktör och utvecklar ett samarbete. Om detta hålls dolt för övriga är det svårt att uppfatta dessa resultat. Därtill visar forskning att effekterna i relationsbyggande ofta uppstår långt efter det att möten mm har arrangerats.

Som en konsekvens av detta kan det vara bättre att använda sig av ett begrepp såsom utväxling på de resurser som läggs in i början på projektet. Vad är det som händer i projektet och hur ser kopplingarna ut. Därigenom kan man skaffa sig en bild över hur utväxlingen ser ut på olika nivåer (målgrupper). Nivå 1 avser den *enskilda individen* som deltar. Genom att studera individnivån och den organisation denne befinner sig i kan en bild över utväxlingen på organisatorisk nivå erhållas (Nivå 2). I nästa steg kan en sammanvägning av organisationernas utveckling förklara utväxlingen på regional nivå/systemnivå. I detta fall i Göteborgsregionen (Nivå 3).

3. Urval och datainsamling

Den design jag utformat för följeforskningen har utformats för att på bästa möjliga sätt dels påverka lärandeprocessen i projektet KUSE samt också förmå att uttala sig om vilka resultat som kommer fram av projektet. I hög grad har min roll som följeforskare präglats av deltagande i olika aktiviteter och utformning av seminarier mm. Och även i designen och utformningen av det transnationella utbytet med organisationer i Skottland.

Inledningsvis deltog jag tillsammans med övriga följeforskare också i utformningen av den enkätundersökning som genomförts gemensamt genom APeL FoU. Därigenom har

jag inte heller genomfört någon enkätundersökning (dock har jag analyserat KUSES utfall i den gemensamma enkäten, mellanrapport) utan koncentrerat mig på Intervju och Observation som metod. Därav ska man vara medveten om att analyserna i denna rapport baserar sig framför allt på den information som personer har uppgivit under intervjuer i olika form. Efter hand som intervjuer genomförts och fördjupats växte en bild fram om hur KUSE påverkat dem som deltagit i projektet och dessas organisationer.

Det är dock en utmaning att finna samband mellan vad som påverkar vad i en lärandeprocess. Inte sällan sprids information och påverkar människor på ett nästintill osynligt sätt. Som ett resultat av detta får man försöka finna de uttryck som kompetensutvecklingen leder till ute i organisationerna. Om exempelvis rutiner, eller organisationsstrukturer förändrats kan man anta att en påverkan skett.

Inledningsvis, hösten 2010, var min taktik att först lägga en hel del tid på att intervjua folk som deltagit i kurserna för att därefter använda mig mer av de erfarenheter som andra genererat, exempelvis de individuella handledarna. Som helhet kan jag därmed också kunna uttala mig om effekterna för projektet som helhet.

Nedan beskriver jag följeforskningen mer utförligt i dess olika steg.

Steg 1 – juli 2010- januari 2011

Inledningsvis lade jag en del tid på att understödja projektledningen i hur projektet skulle kunna följas upp och utvärderas. Interna dokument gick igenom och den föregående följeforskarens rapport utgjorde grund för den följande processen.

Vid sidan av intervjuer och deltagande vid kompetensutvecklingsseminarier genomförde jag ett lärandeseminarium, designade den första Skottlandsresan samt föreläste kring hur man använder socialt kapital i praktiken. Lärandeseminarier dokumenterades. En viktig del i dessa aktiviteter var att medvetandegöra hur man kan bygga upp mer svårfångade strukturer i sina organisationer. Den bakomliggande tanken var att det är nödvändigt att förstå sin egen verksamhet för att kunna förklara för andra, såsom personer från Fas 3, samt internt i organisationen, kring vad man håller på med. Logiken är att högre förståelse för varandra ger större utsikter för att bygga upp en relation tillsammans.

Steg 2 – januari 2011- maj 2011

Under steg 2 fördjupade jag mina frågeställningar som jag tagit med mig in i studien inledningsvis. Hur tar man egentligen tillvara erfarenheterna i organisationerna? Hur sprider man kunskapen som man tar del av? Hur implementeras kunskapen i organisationerna? Ett viktigt fokus var också att reflektera kring erfarenheterna av de två resorna till Skottland som genomfördes. Senare i maj, på KUSES spridningskonferens, fick nära 100 personer ta del av de kunskaper som genererats. Inte bara teoretiskt, utan också i aktiva övningar baserat på de erfarenheter vi samlat under KUSE projektet. Samtliga aktiviteter dokumenterades.

Steg 3 – juni 2011 – september 2011 - SYNTES

Under projektets slutfas har jag gjort en syntes av den information som genererats under projektet. Jag genomförde också 7 kompletterande intervjuer. Dessa valda jag ut utifrån hur man deltagit under kompetensutvecklingen. Vissa slutsatser var relativt enkla att dra medan andra var svårare, såsom att uttala sig om de generella resultaten över organisationerna och den sociala ekonomin på det stora hela i Göteborgsregionen. För att göra en sådan utvärdering på ett trovärdigt sätt krävs stora resurser över ett längre tidsperspektiv.

4. Resultat

Nedan kommer jag inledningsvis redogöra för och analysera de enklare slutsatserna för att därefter gå in på de svårare, mer subtila.

4.1

God matchning av kompetensutveckling som matchar behovet i den sociala ekonomin

Såväl enkätundersökningen som intervjuer mm visar att behovet inom den sociala ekonomin är stort och att projektet har lyckats väl med att finna den typ av kunskap som efterfrågas. Inte minst tycks behovet vara stort i hanteringen av den arbetslösa i Fas 3. De som genomfört de individuella handledningarna visade exempelvis att handledarna i organisationerna ofta har lite information till förfogande inför mötet med en arbetslös vilket tyder på en kunskaps, eller en brist i rutiner: "Handledarna har oftast inte mycket information och går på lösa boliner". Genomgående har därför kunskap om hur man hanterar möten med arbetslösa inom Fas 3 varit mycket efterfrågade och

uppskattade. Nedanstående uttryck från intervjuerna visar på hur handledarna ser på mötet:

”Lyckas man inte i bemötandet då hamnar man i en dålig spiral direkt”

”Det behövs kunskaper hos handledaren att få den arbetslöse att se var den befinner sig i processen, en kunskap om hur man hanterar sig själv.”

Men även kunskap om hur man hanterar ansvarsfrågan och rollfördelning organisatoriskt inom den sociala ekonomin har varit efterfrågat. Det handlar såväl om hur man hanterar dessa frågor mellan anställda och styrelse men även gentemot fas 3 anställda. I ett av de exempel som framhölls handlade det om att de anställda skulle gå på afterwork. Skulle man då bjuda in ”fastrearen” till detta. Handledaren kände sig obekvämt i hur en sådan situation skulle hanteras.

En förklaring till att man lyckats väl i val av kurser har sannolikt med att ett stort antal föreningar gemensamt deltog och förde fram önskemål på innehåll under mobiliseringsfasen. Inte minst överlappet mot FasTre projektet har sannolikt hjälpt till i att finna mixen av rätt kurser. Därtill har de som varit projektägare ett betydande överlapp i nätverk mot den övriga sociala ekonomin i Sverige vilket rimligtvis givit en ytterligare förståelse för behoven av vilken kompetensutveckling som är efterfrågad inom området.

Projektägaren har varit en god värd för projektet KUSE

Som det framgår av rapporten av föregående följeforskare, samt vad man uttryckt för mig, så fanns det ett förankringsproblem initialt mellan projektledning och övriga aktörer. Dessa problem tycks på det hela stora försvunnit under projektets senare del i genomförandefasen. Genom observationerna och intervjuerna är det helt klart att majoriteten som deltagit i kompetensutvecklingen känt sig mycket välkommen i den miljö utbildningarna ägt rum. Detta är en viktig komponent att lyckas med för att förstärka lärandeprocessen. Många har också understrukt att projektägaren har varit ”alert” och lätt att komma i kontakt med. Gruppstorleken har man också jobbat med och funnit en god nivå på antalet från tillfälle till tillfälle. Detta tyder på taktkänsla. Den kritik som framkommit har i stort handlat om övergången mellan den första projektägaren och den nya: ”Hur gick det till”, uttryckte sig en av de intervjuade. Mellan raderna såg jag att kritiken riktades mot en brist på transparens i projektet. Man önskade sig mer information om vad som händer i olika steg i projektet.

Deltagandet i projektet har varit stort och relativt brett

Nedan följer en sammanställning av en del av de data som sammanställts från deltagandet i KUSE projektet.

Antal deltagande organisationer	85 st.
Totalt antal deltagande personer	204 st.
Fördelning Kvinnor/Män	68/32 procent
Antal personer som varit med vid minst 3 tillfällen	40 st.
Antal personer som varit med vid enbart ett tillfälle	25 st.
Antal organisationer som varit med vid minst 5 tillfällen.	21 st.
Organisationer som deltagit flest gånger i projektet	1.Uppdrag Medmänniska
	2.Göteborgs Föreningscenter
	3.Klassmorfar
	4.KFUM
	5.Unga Rörelsehindrade
	6.Göteborgsfontänen
	7.Öppna Kanalen
	8.Kontaktpersonverksamheten
	9.Caritas och Stödföreningen för mobbade

Det finns en mängd data att arbeta med utifrån de som deltagit i KUSE-projektet. Jag har valt att ta arbeta fram data som kan ge en bild över i vilken grad man deltagit, vem som deltagit och bredden i deltagandet. Tillsammans kan dessa data ge en bild över spridningen och om kurserna haft en möjlighet att påverka deltagande organisationer. (Jag har valt att inte ta med rådata i den här rapporten i bilagor då de bland annat innehåller namn på personer som deltagit. Kontakta GFC för eventuella frågor kring detta)

Till att börja med så kan vi se att 85 "unika" organisationer deltagit i kurserna som ordnats samt 204 personer. Detta måste ses som ett mycket gott utfall. Vidare har 40 personer deltagit vid minst tre tillfällen. Det är svårt att sätta en exakt gräns för hur många gånger man ska delta för att ett kursprogram ska anses vara bra, men det är inte orimligt att anta att deltar man vid tre tillfällen så kan man tolka det som att man dels anser programmet är givande, eftersom man i annat fall sannolikt inte skulle återkomma, samt att behovet finns av utbildningen. Vidare är det 25 personer som enbart deltagit vid ett tillfälle. Jag valde att se närmare på dessa data eftersom ett högt antal som deltagit endast vid ett tillfälle skulle kunna vara ett tecken på att man antingen haft kunskap inom området som erbjöds, alternativt att utbildningen inte haft en god kvalitet (eller båda faktorerna sammantaget). 25 personer utav 204 bör ses som en låg siffra. Detta förstärker bilden över att kompetensutvecklingen varit efterfrågad och omtyckt.

Vi kan också se att 21 organisationer deltagit vid minst fem tillfällen. Detta ger en indikation på att man på organisationsnivå har investerat i utbildningarna, man värdesätter att personalen utbildar sig i mötet med den långtidsarbetslöse. Av de 84 organisationer som deltagit så är det alltså runt 25 procent som deltagit mycket aktivt. Vill också påpeka att bland gruppen mycket aktiva har representationen av deltagare med funktionsnedsättning, varierad kulturell bakgrund och av ungdomar varit god. En sammanställning över de 10 organisationer som deltagit vid flest tillfällen har också sammanställts. Den listan ger några intressanta resultat. Dels är det relativt stora organisationer/projekt inom den sociala ekonomin som deltagit mest, dels så finns det i några av organisationerna en tydlig koppling till GFC på ett eller annat sätt. Nätverket påverkar deltagandet. Återkommer till detta senare.

Sammantaget tycker jag bilden förstärks över att det i högre grad är de större organisationerna inom den sociala ekonomin som har deltagit i KUSE än de mindre. Detta är inte heller en orimlig bild eftersom de större organisationerna sannolikt byggt upp en administrativ förmåga och resurs att kunna investera i mer kunskap. Man hade dock kunnat önska att man sett fler av de riktigt små organisationerna delta på listan bland de 21 som varit med vid minst 5 tillfällen. Avslutningsvis visar dessa data att det är betydande delar av den sociala ekonomin som har varit i det närmaste osynlig i utbildningarna. Exempelvis idrottsrörelsen och några andra aktörer inom Göteborgsregionen som är relativt stora aktörer inom den sociala ekonomin.

Summerar man upp ovanstående information så visar den sammantaget att deltagandet varit gott i KUSE-projektet. Spridningen inom den sociala ekonomin har varit god inom

visa sektorer medan den inom andra har varit mer osynlig. Troligtvis har det att göra med att nätverken kring GFC är knutet mot den typ av organisationer som deltagit.

Nätverksmöten en förklaring till det goda deltagandet i KUSE projektet.

En återkommande aktivitet i projektet har varit fokuserad på nätverkande. Då inte enbart vid de specifika tillfällena som har haft intentionen Nätverksmöten utan också vid andra tillfällen så har GFC och KUSE bjudit in till samkväm. Utifrån mina intervjuer och samtal med olika personer så har dessa återkommande aktiviteter påverkat projektet positivt. Man har byggt upp det sociala kapitalet steg för steg genom att systematiskt låtit människor träffas, vilket också byggt en hållbarhet i projektet, och något att bygga på för framtiden också.

Nätverkandet har också haft resulterat i en del andra utvecklingsspår. Exempelvis har en person som varit involverad i projektet haft en koppling till idrottsrörelsen som under projektets senare del utmynnat i att även de börjat engagera sig i projektet. Även om det kanske inte enbart beror på den personliga länken mellan projektet och idrottsrörelsen (en fotbollsklubb i detta fall) så har kopplingen, som det framställts från flera håll, haft en avgörande betydelse för engagemanget mot FasTre, där en arbetspool etablerats med arbetslösa inom Fas 3, i nästa steg.

Ett annat resultat av nätverkande inom ramen för KUSE var att en person från Sociala Ekonomin i Skåne, som deltog i en av studieresorna KUSE arrangerade inom ramen för det transnationella utbytet, i ett senare skede fått en central roll i att binda samman den sociala ekonomin i Göteborgsregionen med Göteborgs stad. Detta är två exempel på hur nätverkande har lett till resultat senare som kanske inte direkt var tanken från början. Nätverkande genererar generellt sett ofta resultat utför själva mötet i sig.

Eftersom det är svårt att veta var resultaten uppstår är det också svårt att uttala sig om i vilken grad "externa effekter" uppstått till följd av projektet. Dock kan sägas få av dem jag intervjuat har uppgivit att man kan peka på några direkta effekter av de möten som arrangerats. I varje fall medvetna! Ytterligare en effekt av nätverkandet är Arbetsförmedlingens arbete med att föra in i register vilka anordnare som deltagit i KUSE. En form av kvalitetsstämpel. Även om det inte garanterar att det är just den personen som i framtiden handleder som deltagit i kompetensutvecklingen så finns det i varje fall ett bevis för att organisationen tagit ett steg till att kompetensutveckla sin

personal. Man kan anta att organisationen ser fördelarna av att utbilda sin personal och därmed är mer professionell i att hantera mötet med en person från Fas 3.

Ökad delaktighet och bättre självkänsla

En annan mycket tydlig utväxling inom projektet är att handledare på ett personligt plan genom KUSE fått ett starkt stöd. Ett flertal av de jag intervjuat, samt också de som hållit i de individuella handledningarna, har vittnat om en otydlighet som handledaren har att hantera i mötet med arbetslösa från Fas 3. Stöd har ofta saknats initialt från den egna organisationen i exempelvis hur man ska agera i bemötandet. Tidigare underströk jag betydelsen av att handledare fått ny kunskap inom området efter det att man deltagit i kompetensutvecklingen men i lika hög grad har möten med andra handledare varit mycket uppskattat under projektets gång. Man har känt en förståelse och delaktighet hos andra som man kanske inte alltid känner inom den egna organisationen.

”Bara att vi träffades regelbundet var inspirerande. Man hämtade kraft ur detta. Man levde på det en hel vecka. Batteriet är ju helt slut.”

”Vi kämpar tillsammans. Jag tycker att vi har fått självförtroende genom KUSE/.../det känns väldigt bra att träffas här och höra hur andra har det. Då vet man att man inte är ensam i det man håller på med”

”Jag känner mig mera hoppfull nu, jag har fått hoppfullhet/.../ Hemma förstår de inte hur jag har det. De (styrelsen) förstår inte hur komplexa situationer som kan uppstå”

Utveckling av kapacitet i organisationer – ett steg på vägen

Ovanstående redovisning har visat på relativt tydliga samband mellan projektet KUSE och dess resultat. Det finns dock betydligt svårare samband att klargöra mellan kompetensutvecklingen och vilka effekter den haft på deltagande organisationer. För att informationen som presenterats inom projektets kurser ska ha nått hela vägen fram och gjort avtryck i vardagen bör vi finna någon form av evidens kring detta. Det räcker inte att de som deltagit sagt att kurserna varit intressanta. Det finns en risk att kunskaperna kan stanna hos dem som gått på kurserna och kanske inte kommer de organisationer man verkar inom till godo. Hållbarheten och effekterna på sikt blir i dessa fall dålig eftersom kunskap är en färskvara.

När det handlar om vilka resultat projektet haft på organisatorisk nivå är det svårare att uttala sig. De flesta som jag intervjuat har sagt att man använder sig av den förvärvade kunskapen men det har varit färre som kunnat förklara i mer konkreta ordalag hur man faktiskt förändrat organisationen. Två av de intervjuade menade dock att utbildningarna lett till en påtaglig skillnad i hur organisation man befinner sig i fungerar. Det handlar exempelvis om rollfördelningen mellan styrelse och anställda. I ett av fallen hade nya rutiner införts i den dagliga verksamheten som uppfattades som bra av personalen. I ett annat fall hade handledaren lärt sig vad som kan förväntas av styrelse och verksamhetsanställda. Inledningsvis ledde det till en störning i organisationen men efter hand så tydliggjordes en ny rollfördelning. Det finns alltså indikationer på att verksamheter som deltagit i KUSE har professionaliserats till följd av projektet.

Andra resultat av projektet är att organisationer nu faktiskt har investerat en del av de pengar man erhållit för att tillhandahålla platsen för Fas 3aren på att köpa utbildning framgent för sin personal, vilket visar att kompetens nu ses som en tillgång för att utveckla organisationen. En organisation hade också sparat pengar för att kunna möta "svårare tider". Representanten för den organisationen menade att man för första gången faktiskt hade en buffert som skapade en viss trygghet i det fortsatta arbetet.

5. Slutdiskussion

Här i rapportens avslutande del knyter jag ihop syftet och de underliggande frågorna med vad min studie visat och lyfter fram de viktigaste insikterna av projektet.

Man kan direkt konstatera att de mer objektiva målsättningarna är väl uppfyllda. Utifrån projektets förutsättningar, budget kan man säga att projektet varit framgångsrikt.

Nedan projektet KUSEs Syfte som legat till grund för min studie.

"Syftet med denna ansökan är att ge möjlighet till kompetensutveckling och förberedelser för anställda inom den sociala ekonomin som ska ta emot de personer som har rätt att få sysselsättning på en arbetsplats inom den sociala ekonomin under längst en tvåårsperiod samt förstärka lärande och nätverk mellan sociala ekonomins organisationer, som kommer att ta emot arbetslösa inom jobb- och utvecklingsgarantin, för att dra nytta av varandras kunskaper för att lyckas stödja de arbetslösa"

Och de underliggande frågorna som handlade om att undersöka följande:

- Vilka deltar i kompetensutvecklingen?
- Hur tar man egentligen tillvara erfarenheterna i organisationerna?
- Hur sprider man kunskapen som man tar del av?
- Hur implementeras kunskapen i organisationerna?

Sett utifrån en individuell nivå har projektet varit en klar framgång

Helt klart har projektet betytt mycket för dem som deltagit i projektet. Behoven tycks vara mycket stora inom den sociala ekonomin för att möta kravet på att ge en person som befinner sig i Fas 3 en god kvalitet på bemötandet i den anordnande organisationen. Projektägaren GFC har lyckats skapat ett gott värdskap vilket inte ska underskattas. En god balans av efterfrågade kurser, där många ur den sociala ekonomins aktörer var inblandade, samt TreFas, har medfört att projektet hamnat rätt direkt i genomförandefasen.

Vidare har KUSE knutit ihop olika kurser med en god mix av nätverksträffar som gjort att det sociala kapitalet utvecklats inom gruppen av deltagare. Detta har varit en viktig ingrediens i projektet då många av handledarna känt ett behov av att prata med andra handledare som möter personer från Fas 3. På "hemmaplan" i den egna organisationen har förståelsen för komplexiteten av bemötandet varit relativt svagt. Man kan också notera att en del spontana spridningseffekter skett i nätverkandet som har haft positiv påverkan på projektet.

Sett från ett kritiskt perspektiv har spridningen utanför det egna nätverket kunnat vara bättre. Den stora majoriteten av organisationer som deltagit har haft sin hemvist som medlem GFC. Exempelvis Coompanion, Vägen Ut och Idrottsrörelsen har på det stora hela lyst med sin frånvaro.

På organisatorisk nivå och system nivå har effekterna varit mer diffusa

Det har varit betydligt svårare att se hur organisationerna tagit del och implementerat kunskaperna i respektive organisationer. I första hand har erfarenheter från kompetensutvecklingsutbildningarna spridits på kafferaster och dylikt. Ett fåtal av dem jag frågat har kunnat svara på att hur de förändrat sina organisationer. Det finns dock en del som har klargjort roll och ansvarsfördelningar på ett nytt sätt som följd av projektet. Samma organisationer har också investerat pengar de fått till följd av sin roll av att ta emot personer inom Fas 3 till att köpa/eller fundera på att köpa kompetensutbildning

för sin personal. Detta visar på en medvetenhet i att värdesätta kunskap för att utveckla sin personal som i längden kan säkerställa en god kvalitet i bemötandet med den arbetslöse.

Vilken effekt projektet haft på systemnivå är alltför tidigt att uttala sig om. Ett projekt som KUSE med alla andra projekt som pågått runt om i Sverige samtidigt har förhoppningsvis medfört att en ökad medvetenhet om det stora behov av kunskap som den sociala ekonomin behöver utveckla för att kunna vara en aktör som kan vara med och på ett genomgripande sätt öka sysselsättningen för långtidsarbetslösa. Jag tror att framtida utvärderingar som ser på dessa projekt utifrån ett helhetsperspektiv kommer att dra slutsatsen att det behövs en helt annan nivå av kunskapsinvesteringar för att lyckas med att radikalt öka sysselsättningen för personer som varit arbetslösa under många år.

Framtiden – Utveckling av den sociala ekonomin i GB-regionen

Vad kan vi lära från projektet KUSE och hur bygger vi vidare på de erfarenheter som genererats inom projektet? Utifrån de månader jag följt KUSE så finns det anledning att fundera kring hur man bygger kapacitet i stora delar av den sociala ekonomin.

Bygg på de resurser som finns

En generell ingång som man kan utgå ifrån är att bygga på det som redan finns uppbyggt i form av olika resurser. I GFCs fall har ett institutionellt ramverk fortsatt att byggas upp kring den sociala ekonomin som en följd utav detta projektet. Det positiva i detta ramverk är att många föreningar nu kommit samman i projektet vilket medför att sammanhållningen, den samlade visionen har potential att utvecklas. Detta är ofta en svår och långdragen process med om den lyckas kan organisationerna gemensamt dela många resurser i nätverket. Därtill ökar kunskapsspridningen när man utbyter mer tankar och ideer med varandra.

GFC har alla förutsättningar att vara den samlade kraften i det nybyggda föreningscentret som etablerats. Redan tidigt i projektet visade man att nätverket når ut till sina medlemmar, det stora deltagandet i projektet är ett bevis på detta. Dock bör man nog medvetet bygga upp relationerna i betydligt högre grad mot andra aktörer i centret. Det är en etablerad sanning i nätverksteori att utan nya kontakter och information är det svårt att utveckla sin egen verksamhet. Det leder efter hand till att

nätverket stelnar och inte förmår att förnya sig. Häri ligger en verklig utmaning. Hur får man andra aktörer såsom politik, den privata sektorn, akademien att bli en del av det institutionella ramverket. Vid ett par tillfällen under projektiden anordnades inbjudningar till exempelvis politiken/även vid det transnationella utbytet. Det visade sig vid dessa tillfällen vara svårt att locka dem att komma med på tåget.

Bygg på det kollektiva lärandet och utveckla sociala företag

Under våra studiebesök i det transnationella utbytet med organisationer i Skottland fick vi erfara den dynamik i lärande som många organisationer utvecklat där. Organisationen SENSCOT, Social Entrepreneurs Scotland, hade exempelvis byggt upp ett imponerande nätverk som i hög grad utgick från nätverkstanken. Löst sammankopplade organisationer som gemensamt utvecklade vissa funktioner såsom kunskapsuppbyggande i form av seminarier samt informationsbrev om vad som händer. Man hade också byggt upp en egen "Akademi" och investeringsstruktur runtomkring. En skillnad mellan GFC och SENSCOT var dock att GFC består av organisationer som inte primärt tjänar pengar på att sälja produkter/Tjänster. Utbytet med skottarna klargjorde dock hur professionellt skottarna jobbade med att utveckla sina organisationer, inte minst var man skicklig i att visa på hur man genererar värden till samhället men också ökade man sysselsättningen inom nätverket från år till år. Det kan vara så att sociala företag passar bättre som organisationsform i att utgöra en sysselsättningsmotor för långtidsarbetslösa. Ska man på allvar bryta detta utanförskap behövs nya innovativa lösningar där den sociala ekonomin har en hel del outnyttjad potential. Det sociala företagande kan vara en del av svaret på att skapa en uthållig sysselsättning för många som idag står utanför arbetsmarknaden. Inte minst då människor inom Fas 3.

Av Bert-Ola Bergstrand

BILAGA

Mellanrapport KUSE

Reflektioner KUSE Juli – t.o.m december

Syftet med KUSE projektet är min utgångspunkt i den pågående utvärderingen.

SYFTE KUSE

"Syftet med denna ansökan är att ge möjlighet till kompetensutveckling och förberedelser för anställda inom den sociala ekonomin som ska ta emot de personer som har rätt att få sysselsättning på en arbetsplats inom den sociala ekonomin under längst en tvåårsperiod samt förstärka lärande och nätverk mellan sociala ekonomins organisationer, som kommer att ta emot arbetslösa inom jobb- och utvecklingsgarantin, för att dra nytta av varandras kunskaper för att lyckas stödja de arbetslösa"

Fokus i projektet är alltså att skapa förutsättningar för anställda inom den sociala ekonomin att ta emot långtidsarbetslösa samt att förstärka läroprocesser mellan den sociala ekonomins aktörer inom ramen för projektet. I grunden handlar KUSES ansökan om att den sociala ekonomin med sitt "värdebaserade och långsiktiga synsätt" ska kunna erbjuda en väg tillbaka till arbetsmarknaden för långtidsarbetslösa.

Delrapporten baseras på intervjuer som genomförts och observationer vid kompetensutvecklingstillfällen som jag deltagit i inom ramen för KUSE projektet under tidsperioden 1 juli till sista december. Därtill har jag varit med i förberedelsen av den allmänna enkäten som sänts ut och analyserat resultaten för KUSEs del. Jag har också genomfört ett lärande seminarium och hållit en föreläsning om hur man bygger socialt kapital. I rapporten kommer jag lyfta fram de, som jag ser, viktigaste lärdomar som går att bygga vidare på inför den avslutande delen av KUSE projektet. Genom att också

relatera till nätverksmötet i Stockholm slutet av oktober så tror jag också att övriga projekt inom ramen för utlysningen på sikt kan ha nytta av KUSE projektets utveckling.

Aktiviteter sommar och tidig höst 2010

Mina idéer kring att jobba som följeforskare har genomsyrat min ingång mot att följa projektet. I huvudsak har jag försökt koncentrera mig på de grova dragen som utmärker projektets utveckling. Genom observationer, spontana möten, korta oplanerade intervjuer (men även ett antal förberedda djup intervjuer) tycker jag att jag fått ett relativt gott grepp om var projektet står idag. Generellt sett har jag försökt sprida mina erfarenheter löpande till projektledaren för KUSE. Vi har fört en kontinuerlig dialog från inledningen av mitt uppdrag som började i juli månad. En dialog som jag tycker har fungerat väl. Överhuvudtaget har jag uppfattat kontakten med Göteborgs Föreningscenter som god.

Intervjuer – Observation

Vad jag kan konstatera efter mina initiala intervjuer med deltagare i projektet är att behovet inom den sociala ekonomin av kompetensutbildning tycks vara stor. I stort sett alla jag pratade med under hösten har framfört hur betydelsefullt det varit för dem att delta i KUSE projektet. En förklaring, som ett flertal förde fram, till den stora efterfrågan på utbildning är att många anser sig "svältfödda" på kompetens inom den sociala ekonomin. Större organisationer inom den sociala ekonomin tycks till viss del kompetensutveckla sina anställda men många mindre organisationer har inte medel och möjlighet till att vidareutbilda personal.

Dock är inte tanken med projektet att den sociala ekonomin ska genomgå en generell kompetenshöjning. Projektet handlar om att bygga kapacitet att ge långtidsarbetslösa en väg till arbetsmarknaden. När jag ställde frågor om vad den sociala ekonomin kan erbjuda till arbetslösa framfördes likartade tankar som i stort gick ut på att man kunde skapa en trygghet, en tolerans och en tillit. Därigenom kan den sociala ekonomin bygga upp en glädje och motivation hos människorna. Även om verksamheterna skiljer sig åt inom den sociala ekonomin i hur man kommer fram till tilliten eller tryggheten, några

arbetar med musik för att skapa en gemenskap, medan andra arbetar med att få människor att mötas i grupp eller att själva möta människor på tumanhand, så är medmänsklighet och samhörighet nyckelord som alla har gemensamt inom den sociala ekonomin?

Vad är det då som gör att man skapar trygghet, tolerans och tillit i förhållandet till den arbetslöse? Kanske det är lättare sagt än gjort? En problematik som beskrevs för mig var att en person som gått genom hela raden av arbetslöshets åtgärder inte sällan kan se sig som utnyttjad av olika aktörer när man väl är framme i "Fas 3", och erbjuds en tjänst hos en verksamhet inom den sociala ekonomin. En känsla av frustration, "ska jag jobba gratis här", är tankar som kan dyka upp. En viktig fråga att hantera för handledaren i denna situation blir då bemötandet. Hur ser handledaren på den arbetslöse? Lyckas man inte i bemötandet så är det svårt att bygga vidare på att utveckla en god relation. Att bygga upp tillit i relationen är svårt att åstadkomma under dessa villkor.

Från ovan stod det klart ganska tidigt i min undersökning att kunskap kring att hantera mötessituationer är en viktig och kanske en avgörande del för att den sociala ekonomin ska kunna utgöra den viktiga kraft som är tanken med KUSE projektet. Det behövs kunskaper hos handledaren att få den arbetslöse att se var den "den befinner sig i processen, en kunskap om hur man hanterar sig själv.", som en av de intervjuade uttryckte sig. För man det till sin kärna så handlar mycket av dessa tankar om att bygga upp en bättre självkänsla, något som också har potential att leda till att man kan bli mer motiverad att ta egna initiativ.

Vad jag kan konstatera efter mina initiala intervjuer med deltagare i projektet är att behovet inom den sociala ekonomin av kompetensutbildning tycks vara stor. I stort sett alla jag pratade med under hösten har framfört hur betydelsefullt det varit för dem att delta i KUSE projektet. En förklaring, som ett flertal förde fram, till den stora efterfrågan på utbildning är att många anser sig "svältfödda" på kompetens inom den sociala ekonomin. Större organisationer inom den sociala ekonomin tycks till viss del kompetensutveckla sina anställda men många mindre organisationer har inte medel och möjlighet till att vidareutbilda personal.

KUSE – En bred mix av aktörer

Mixen mellan olika aktörer i KUSE projektet är omfattande. Den sociala ekonomin är inte en homogen grupp utan i hög grad mångfacetterad. Jag har uppfattat det som att de personer som sitter i styrgruppen av KUSE representerar stora delar av den sociala ekonomin inom Göteborgsregionen. Göteborgs Föreningscenter är ett paraply för

många olika typer av verksamheter inom den sociala ekonomin, medan andra aktörer såsom exempelvis Coompanion och Vägen Ut når ut till andra intressegrupper.

Från den inledande mobiliseringsfasen i projektet KUSE tog jag med mig budskapet (rapporterat av föregående följeforskare Eva Laurelli) att det funnits ett förankringsproblem initialt mellan projektledning och övriga aktörer. Detta underströks också av de som jag intervjuat. Jag kan emellertid, som visas nedan, konstatera att den OPERA som genomfördes under mobiliseringsfasen troligen var ett bra sätt att bjuda in den sociala ekonomins företrädare att säga sitt om vilka kurser som skulle finnas med i utbudet. Över 20 organisationer deltog och lade perspektiv på innehållet, vilket kan förklara det breda deltagandet under hösten i kurserna. En annan förklaring till att man lyckats bra i val av kurser kan ha att göra med överlapp i nätverk mot den övriga sociala ekonomin i Sverige. GFC är bland annat involverad i SOUL projektet där lärande inom den sociala ekonomin står i fokus. Detta ger rimligtvis en ytterligare förståelse för behoven av vilken kompetens utveckling som är efterfrågad inom området.

Kritiska ingångar kring projektet fanns dock också med i bilden. Flera framhöll exempelvis risken med att en "industri" skulle utvecklas genom att Fas 3 i första hand utvecklas till en lönande inkomstkälla som lockar till att ta emot så många arbetslösa som möjligt, med risken att kvaliteten i "bemötandet" och att erbjuda en meningsfull aktivitet blir lidande. Man kan undra om det finns en gräns för hur många man kan erbjuda en god plats att verka på.

Stockholm – Enkät

Enkätresultat

Under sommaren 2010 utarbetades en enkät som syftade till få fram indikationer på hur utbildningarna har påverkat deltagarna och deras organisationer samt kunna jämföra resultat mellan projekten. För projekten var deltagandet frivilligt. Det fanns en del skepsis inom KUSE projektet kring nyttan av att delta i enkäten men fördelarna av att delta var flera. I synnerhet fanns det potential att få se hur deltagarna uppfattade projektet. Det finns visserligen metodologiska problem som är förenade med enkätundersökningar men indikationerna är värdefulla för det fortsatta arbetet.

Efter genomgången enkät visade det sig att mindre än 50 procent hade svarat på frågorna. Generella slutsatser kunde därmed inte dras men sätter man resultatet i relation till mina intervjuer och observationer så förstärktes vissa bilder av projektet. För det första var man nöjd med projektet. Därtill förstärktes bilden av behovet av att

genomföra kompetensutveckling inom den sociala ekonomin. Denna information är viktiga pusselbitar i utvärderingen av KUSE projektet.

Det fanns också resultat som var mer svårtolkad. Har din förening utvecklats? Svaret på en sådan fråga går inte enkelt att fastställa genom enkät utan får undersökas genom andra metoder. En relevant fråga är istället hur föreningen har utvecklats (återkommer till denna fråga i slutet på rapporten). Vidare ansåg den stora majoriteten som svarat på enkäten att man spridit kunskapen vidare till andra via kafferaster, informella möten osv. Hur spridning av kunskap sker är i högsta grad en fråga som är viktig att fördjupa sig i. Detta har med hållbarhet i processerna att göra. Ska en utväxling på KUSES kompetensutvecklings insatser ta vid är det nödvändigt att inte bara spridning utan att också mottagandet av informationen fungerar hos den andra parten.

Det förekom också en del motsägelsefulla resultat från enkätundersökningen. Exempelvis ansåg många att man enbart i "viss mån" förvärvat kunskap om att ta emot arbetslösa genom KUSE. Därtill fanns det en tvetydighet i frågan om behovet av att sända mer personer till kompetensutvecklingen. Många ansåg det inte vara nödvändigt samtidigt som man sade att den sociala ekonomin behöver mer kompetensutbildning. Relaterar man resultatet från KUSE projektet mot övriga projekt så var likheterna i svaren påfallande.

Stockholm - Nätverksmöte

I samband med nätverksmötet, när bland annat resultaten av enkäten diskuterades, var det också fler tankar som lyftes fram. En sådan aspekt var hur den sociala ekonomin och den betydelse den spelar i samhällsutvecklingen ska marknadsföras utåt. Aspekten är viktig att utveckla eftersom den arbetslösa kan känna att den sociala ekonomin bidrar med ett värde. Ett sätt att komma underfund med dessa värden är att bygga upp en bild över sin verksamhet. Bilden måste man även kunna förmedla till andra. För att kunna marknadsföra sig måste man helt enkelt veta vad man håller på med, vilka aktiviteter, vilka värden och vilken vision som man vill förmedla. För att medvetandegöra detta så behövs det kompetens och kunskaper. I början av november genomförde vi ett lärande seminarium inom ramen för KUSE som syftade till att nå en insikt om vilka värden man kan marknadsföra inom den verksamhet man är aktiv i. (Se bilaga) Vad jag också tog med mig från mötena under nätverksträffen var att Göteborgs Sociala Ekonomi framstod som långt framme när det gäller organisering inom sektorn. Flera röster efterlyste starkare nätverk som förmår stå för en kontinuitet över tid. Detta gäller inte minst projekt av KUSES karaktär, som för eller senare tar slut, och vars resultat förhoppningsvis ska leva vidare över tid.

Ytterligare en aspekt kring nätverksmötet som tjänar att lyftas är vilka skyldigheter och i vilken grad respektive projekt har att delta i dessa möten. Jag noterade att rollen, vid sidan att det nätverksmötena är en möjlighet att utbyta erfarenheter med andra, är oklar. I varje fall för ett flertal som närvarade.

Uppsummering och nästa steg i KUSE

KUSE – En dynamiskt process

Som analyserna ovan visar är uttrycken för de projekt som analyserats i den inledande fasen av utvärderingen mångfacetterade. KUSE projektet är i hög grad en dynamisk företeelse vilket gör att man tjänar på att inta en öppen och försiktig ingång när man försöker dra slutsatser i detta stadium. Viktigt att vara medveten om är att analyserna i hög grad baserat sig på den information som personer har uppgivit under intervjuer. Det innebär att det finns ett metodologiskt problem kring huruvida det man säger verkligen återspeglar någon form av "sann bild". I denna fas av utvärderingen är det i första hand en grov uppfattning om hur man uppfattar kompetensutvecklingsinsatserna inom ramen för KUSE, samt den sociala ekonomins möjligheter att vara den kraft som efterlyses i utlysningen som jag fokuserat på. I nästa fas under utvärderingen, se nedan, kommer jag göra stickprov och fördjupade ingångar i de olika verksamheterna.

Utifrån den generella utlysningen är tanken att kompetensutveckling är en förutsättning för social ekonomi att kunna och vilja ta emot och handleda personer i utanförskap och utveckla. Den idén är det svårt att inte ställa sig bakom. Som jag visat inledningsvis finns det såväl ett behov inom den sociala ekonomin, som att man är nöjd med de utbildningar som anordnats. Det finns dock andra aspekter som är viktiga att belysa för att investeringarna ska kunna anses varit goda från ett samhällsekonomiskt perspektiv. Det handlar exempelvis om den sociala ekonomin verkligen kommer att vara den kraft som det finns förhoppningar om. Som en person efterlyste under nätverksmötet i Stockholm;

"Kommer de arbetslösa närmare arbetsmarknaden, och hur vet vi det"

Det är alltför tidigt att uttala sig om vilka effekter detta projekt har i ett större sammanhang. Förhoppningsvis kommer framtida utvärderingar kunna uttala sig om detta. Det man emellertid kan fokusera på inom ramen för KUSE är att i möjligaste mån se till att insatserna lever vidare efter projektet är slut. Det handlar om att projektets insatser ska kanaliseras vidare ut i de verksamheter som verkar inom den sociala

ekonomin i Göteborgsregionen. Det finns en risk i att enbart satsa på direktinsatser i kompetensutveckling. Kunskaperna kan stanna hos dem som går på kurserna och kanske inte kommer de organisationer man verkar inom till godo. Som jag påtalat tidigare är att sprida information på kafferaster mm inte detsamma som att verksamheterna har tillgodogjort sig den investerade kunskapen. Hållbarheten blir i dessa fall dålig eftersom kunskap är en färskvara. Det behövs av den anledningen ramverk som klarar av att ta tillvara kunskapen inom organisationerna. Ett sådant ramverk kan se ut på flera sätt.

Man kan exempelvis tänka sig ett kvalitetssystem där organisationerna inom den sociala ekonomin uppmuntras till att reflektera över sin vardag. Kvalitetssystemet kunde exempelvis i dess enklaste form utgöras av ett antal frågor. Vad händer om en nyckelperson lämnar? Hur stor påverkan har den personen? Hur bygger man upp organisationer för att hålla kvar kompetensen i organisationen? Vem driver frågorna? Vilket mål är det vi strävar mot och vilka metoder har vi för att nå det. Vilken bild är det vi vill förmedla av verksamheten. Genom att ha en bra dokumentation, inte detsamma som mycket, av sin verksamhet kan man bygga upp en hållbarhet. Förutsättningarna ökar för att organisationen ska bli hållbar över tid om man själv och alla runtomkring vet vad man gör och även hur.

Att bygga kapacitet

Utifrån de månader jag följt KUSE så finns det anledning att fundera kring hur man bygger kapacitet i stora delar av den sociala ekonomin. De "större verksamheterna" utvecklas väl, såsom Coompanion, Vägen ut m fl, men hur är det med de mindre verksamheterna? Hur stärks de upp? Det finns också en uppenbar risk att den arbetslösa kan möta en radikalt skild miljö, och kvalitet under sin tid inom den sociala ekonomin. På sikt skulle den sociala ekonomin kunna tjäna på att finna någon form av kvalitetssäkring. En del i en sådan kan handla om själva mötet mellan handledare och arbetslös. Ett verktyg som KUSE kommer utveckla under resterande tid av projektet.

När det gäller förutsättningarna att bygga en sådan miljö just i Göteborgsregionen så finns det anledning att vara optimistisk. Under senare år har en rad initiativ tagits inom Göteborg, Västra Götalandsregionen mm där ett institutionellt ramverk byggs upp kring den sociala ekonomin. Detta ramverk kan delvis ses som ett nätverk med en relativt hög grad av organisering. Det borgar för hållbarhet i projekt av karaktären KUSE även efter det att projektiden är över. Man når snabbt ut till stora delar av den sociala ekonomin när det behövs input, och man kan vara länk mellan projekt om så önskas. Dock finns det fler aspekter att vara vaksam på. På vilket sätt inkluderas de mindre verksamheterna

i detta "kitt". Risken finns att det blir samma personer som driver alla frågor, och får många uppdrag (upphandling i dolda rum aspekten). Det finns alltså en demokratispekt som bör beaktas när ramverket byggs upp. När det gäller GFC så är det nya föreningscentret som invigdes i början på december ett steg på vägen i att bygga en hållbar miljö kring den sociala ekonomin.

Nästa steg i KUSE

Ett antal frågor kräver att fortsatt undersökas under KUSES återstående tid. Det handlar bland annat om att belysa hur verksamheterna utvecklats genom att delta i kompetensutvecklingen. Hur tar man egentligen tillvara erfarenheterna i organisationerna? Hur sprider man kunskapen som man tar del av? Genom att lägga in ett antal reflekterande aktiviteter i vårens KUSE program så finns det goda förutsättningar att lyfta dessa frågor. Därtill kommer ett betydande fokus ligga på att utforma ett verktyg – KUSE verktyget, som handlar om att ta fram en manual som går att använda i mötet mellan handledare och arbetslös. Som beskrivits tidigare växte det fram en tydlig bild under hösten över att just mötet är en viktig del i att bygga upp tillit mellan den arbetslöse och den verksamhet man kommer vara del i inom den sociala ekonomin. En manual för mötet är ett sätt att kvalitetssäkra mottagandet inom den sociala ekonomin.

Bert-Ola Bergstrand, följeforskare KUSE projektet